

CZU: 342.1:364.46

ACTIVISMULUL JURIDIC AL CETĂȚENILOR – FACTOR NECESAR PENTRU IMPLICAREA ACESTORA ÎN ELABORAREA ȘI REALIZAREA POLITICII DE SECURITATE

Gheorghe COSTACHI,
doctor habilitat în drept, profesor universitar

REZUMAT

Activismul juridic presupune o formă a activismului social, care cuprinde activitatea conștientă, cu inițiativă și legală a cetățenilor și organizațiilor, orientată spre folosirea eficientă a drepturilor prevăzute de lege, executarea strictă a obligațiilor asumate, realizarea intereselor personale, statale sau ale societății ocrotite de lege.

În articolul de față se propune studierea esenței, conținutului și funcțiilor activismului juridic al cetățenilor ca factor important pentru implicarea acestora în procesul de elaborare și realizare a politicii de securitate a statului.

Cuvinte-cheie: activism, activism social, activism juridic, conduită legală, cetățean, politica de securitate.

LEGAL ACTIVISM OF CITIZENS - A NECESSARY FACTOR FOR THEIR IMPLICATION IN THE DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION OF THE SECURITY POLICY

Gheorghe COSTACHI,
Candidate of Legal Sciences, professor

SUMMARY

Legal activism is a form of social activism, including conscious, initiative and legal activity of citizens and organizations oriented to efficient use rights provided by law, to exact execution of obligations, for achieve personal interests, of state and of society protected by law.

In this article it is proposed to study the essence, content and functions of the legal activism of citizens as an important factor for their involvement in the elaboration and implementation of the security policy of state.

Keywords: activism, social activism, legal activism, legal behavior, citizen, security policy.

Introducere. O legitate importantă a unei societăți dezvoltate constă în amplificarea activismului social și juridic al persoanei, deoarece pentru o dinamică stabilă a acesteia este necesar ca în activitatea societății și a statului să se implice cât mai mulți indivizi. Beneficiile unei asemenea implicări sunt multiple, cea mai principală exprimându-se în dezvoltarea democrației în interesul tuturor. De aici, indiscutabil derivă actualitatea studierii profunde a activismului social și juridic al persoanei în noile condiții democratice [3, p. 21].

Scopul studiului. Respectiv, în cele ce urmează ne propunem să dezvăluim esența și conținutul activismului juridic al cetățenilor ca factor important pentru implicarea acestora în procesul de elaborare

și realizare a politicii de securitate a statului.

Rezultate obținute și discuții. Pornind de la accepțiunea recunoscută sintagmei *activism social*, precizăm că, în sens larg, prin aceasta se înțelege activitatea omului ce cuprinde diferite modalități de interacțiune cu mediul social, în scopul satisfacerii necesităților individuale sau sociale [27, p. 101]. Într-o altă opinie, *activismul social* este definit ca o totalitate de forme de activitate umană, orientate conștient spre soluționarea sarcinilor ce stau în fața societății, a grupului social la o anumită etapă istorică. Drept subiect al activismului social poate fi persoana, un colectiv, un grup social, o pătură socială, societatea sau poporul [28, p. 18].

În privința formelor activismu-

lui social, în doctrină pot fi atestate următoarele: activismul social-politic, de muncă, social-cultural și juridic [1, p. 60] (social-juridic). În pofida acestei diversități, una dintre cele mai importante forme ale activismului social este considerată a fi *activismul juridic* al persoanei [14, p. 199].

Numeroși cercetători reduc conținutul categoriei de *activism juridic* exclusiv la activitatea cetățenilor legată de protecția drepturilor omului, deci doar de sfera juridică a vieții sociale. În acest sens, se ignoră faptul că activismul juridic, ca parte a activismului social, are loc nu doar în sfera juridică, fiind caracteristic și sferei politice, economice, culturii, muncii etc. Respectiv, se poate susține că drepturile și obligațiile omului ca cetățean reprezintă o categorie

universală și o trăsătură esențială a activismului social al persoanei, iar activismul juridic – temelia acestuia. Prin urmare, *activismul juridic* are în cadrul activismului social un rol similar celui pe care îl are dreptul constituțional în sistemul de drept al statului [11, p. 185].

De aici, *activismul juridic* poate fi definit ca parte a activismului social, care cuprinde activitatea conștientă, cu inițiativă și legală a cetățenilor și organizațiilor, orientată spre folosirea eficientă a drepturilor prevăzute de lege, executarea strictă a obligațiilor asumate, realizarea intereselor personale, statale sau ale societății ocrotite de lege [13, p. 128-129].

Înainte de a ne referi nemijlocit la esența categoriei cercetate, ținem să precizăm că majoritatea specialiștilor recunosc că activismul juridic în nici un caz nu ține doar de profesia de jurist, ea se referă la orice individ, indiferent de vârstă, profesie, viziuni politice, origine, sex, stare materială sau socială etc. În același timp, este evident că activismul juridic este o trăsătură, o calitate indispensabilă activității juriștilor, mai ales a avocaților. Anume avocații se consideră că ar trebui să fie un exemplu pentru toți ceilalți, mai ales sub aspectul ridicării activismului juridic al tuturor cetățenilor [1, p. 62], în acest sens revenindu-le rolul decisiv.

Referitor la esența *activismului juridic*, în doctrină, pot fi atestate diferite abordări. Unii autori cercetează acest tip de activism prin prisma conștiinței persoanei, atitudinii acesteia față de normele de drept și a fenomenelor juridice, apreciindu-l ca predispunerea persoanei de a acționa practic în sfera aplicării dreptului [23, p. 27]. Alții o privesc ca pe o conduită social utilă, o executare a obligațiilor și

utilizare a drepturilor, necesare din punctul de vedere al intereselor societății [18, p. 40]. În acest sens, cercetătoarea N.V. Șcerbakova consideră că activismul social-juridic este o activitate social utilă (pozitivă), conștientă, creativă orientată spre atingerea scopurilor dreptului, bazată pe respectarea dreptului, recunoașterea prestigiului activității instituțiilor de drept [31, p. 55].

Privit *strictosensu*, activismul juridic este înțeles ca: „acțiunea activă a omului orientată spre realizarea de sine stătătoare, intern-motivată a cerințelor legale” [22, p. 143]; „forma superioară a conduitei legale” [20, p. 99]; „comportamentul activ legal sau ilegal al individului” [24, p. 62-63]. Această ultimă afirmație a fost aspru criticată în literatura de specialitate. Bunăoară, prof. Gh. Avornic susține că în condițiile edificării statului de drept, conduita legală trebuie să devină unica formă posibilă pentru realizarea dreptului; iar comportamentul legal și liber exprimat al persoanei este primul semn caracteristic al activismului juridic [1, p. 61].

În viziunea cercetătorului S. Zlobin [13, p. 130], diferitele abordări ale activismului social-juridic indică în mare parte complexitatea acestuia, completându-se reciproc, ele oferă o imagine integră a fenomenului. Astfel că, pe de o parte, activismul social-juridic denotă, în primul rând, un nivel înalt de dezvoltare a conștiinței juridice, exprimată în atitudinea persoanei față de prescripțiile dreptului, perceperea acestuia ca obiectiv necesar pentru societate și pentru sine însăși, predispunerea persoanei de a folosi posibilitățile oferite de drept în activitatea sa și ajustarea conduitei sale potrivit acestora.

Pe de altă parte, activismul

juridic reprezintă și o activitate social utilă, orientată spre realizarea scopurilor principale ale dreptului. Totodată, un asemenea activism indică și un anumit nivel de intensitate a activității în sfera social-juridică – mai înaltă decât simpla respectare și executare a obligațiilor legale, depășind astfel cerințele obișnuite ale conduitei legale [14, p. 200].

Din perspectiva dată, cercetătorii ruși menționează că activismul juridic nu poate fi redus doar la comportamentul legal, orientat spre respectarea normelor juridice. El presupune un nivel mult mai înalt al conștiinței juridice, persoana fiind cointeresată de a acționa întru consolidarea democrației, legalității și a ordinii de drept [29, p. 188; 15, p. 39].

Deci, activismul juridic presupune atât o atitudine subiectivă, o pregătire de a acționa legal și cu inițiativă în sfera dreptului, cât și însăși activitatea social utilă pozitivă [3, p. 22].

În concret, activismul social-juridic al persoanei se exprimă prin conduita acesteia, conformată în totalitate cerințelor normelor de drept. Cu toate acestea, nu orice formă de conduită legală presupune activism social-juridic (printre acestea există forme care necesită un activism minim din partea subiectului), dar important e că orice activism social-juridic, mai ales sub formă de activitate conștientă a persoanei de realizare a drepturilor și obligațiilor sale, poate fi exprimată doar prin conduită juridică legală a acesteia [13, p. 130].

În literatura de specialitate, activismul juridic este tratat și în funcție de izvorul apariției lui și de atitudinea cetățeanului față de această categorie. Astfel, unii cercetători susțin că activismul juridic este determinat de volumul

(conținutul) libertății persoanei, oficial recunoscut de dreptul pozitiv. Deci, activismul juridic și dreptul nu sunt pur și simplu două fenomene juridice legate între ele, dar indisolubil legate reciproc și direct dependente unul de celălalt. Schimbându-se intensitatea activismului juridic se schimbă și volumul libertății persoanei, drepturile acesteia [1, p. 61].

În concret, activismul juridic al persoanei este determinat de reglementarea normativă a posibilității cetățenilor de a participa activ la [19, p. 16; 1, p. 62]:

- activitatea de creație legislativă (în procesul de elaborare a politicilor publice, a diferitor proiecte de lege, a hotărârilor cu caracter normativ etc.);

- activități de apărare și protejare a valorilor drepturilor, libertăților și intereselor legale ale cetățenilor;

- activitatea diferitor organizații obștești, exercitând unele obligațiuni temporare sau permanente;

- redacțiile ziarelor, radioului, televiziunii și ale altor surse mass-media etc.

Din această perspectivă se poate susține că activismul juridic este acea formă a activismului social, prin care se manifestă pronunțat posibilitatea satisfacerii, prin mijloace juridice, a intereselor individuale, a realizării valorilor sociale și naționale, iar în caz de necesitate, posibilitatea soluționării problemelor de ordin juridic. Ca mijloace juridice utilizate cercetătorii invocă referendumul, alegerea autorităților publice centrale și locale ale puterii, adunările cetățenilor, adresarea diferitor petiții în organele competente sau persoanelor cu funcție de răspundere etc. [1, p. 63].

În context, prof. A.G. Murașin

notează că activismul cetățenilor se manifestă în special atunci când ei participă activ la dezbatere pe marginea proiectelor de acte normative de interes local, la elaborarea și adoptarea acestora (de exemplu, decizii care vizează construcția unor uzine chimice, a stațiilor atomice, amplasarea unor stații PECO etc.) [5, p. 86].

Asemenea mecanisme juridice se aplică pe larg în țările democratice occidentale [8, p. 77-83]. În ceea ce privește cetățenii Republicii Moldova, aceștia, de asemenea, au dreptul de a participa la procesul decizional, în acest sens existând un cadru juridic destul de dezvoltat ce garantează exercitarea dreptului la administrare [6, p. 37-43].

Din alt punct de vedere, se consideră că activismul juridic al persoanei este determinat de conștiința ei juridică, de atitudinea față de fenomenele juridice, fapt ce determină gradul de participare a acesteia la realizarea dreptului. În acest sens, prof. I. F. Pokrovski menționează că activismul juridic al persoanei depinde nu numai de factori externi, în special, de reglementarea juridică, dar și de factori interni, în concret, de conștiința juridică a persoanei. În continuare, domnia sa precizează: „la cercetarea mecanismului de formare a conștiinței juridice a persoanei nu trebuie să ne limităm doar la cercetarea problemei privind subordonarea conduitei factorilor externi (inclusiv celor juridici), totodată este necesară și analiza problemei autoreglării necesității interne a persoanei de a acționa în conformitate cu cerințele normelor juridice” [22, p. 143].

Deci, conduita legală activă se bazează nu doar pe convingerea în necesitatea respectării cerințelor legale, dar și pe recunoașterea

semnificației sociale deosebite a dreptului, pe solidaritatea cu legea în ceea ce privește aprecierea valorilor reglementate, dorința de a respecta normele legii în activitatea cotidiană, a le proteja și apăra prin mijloace legale puse la dispoziția individului. O asemenea convingere, înțeleasă ca o „acceptare morală a dreptului”, contribuie la formarea unui nivel înalt de cultură juridică, cu mult mai eficient stimulând acțiunile juridice active [14, p. 202].

Evident, omului îi este insuficient să cunoască norma de conduită, el trebuie să fie convins în eficacitatea ei, în valoarea ei socială și individuală. Mai mult, pregătirea psihologică este factorul ce reglementează din interior comportamentul omului, sursa activismului lui [21, p. 24; 10, p. 24-25]. Deci, orice persoană trebuie să fie pregătită psihologic de a comunica cu dreptul, astfel ca ea să simtă o necesitate lăuntrică de a înțelege profund esența și valoarea acestuia atât pentru societate, cât și pentru sine [1, p. 64].

Marcând un nivel superior al conditei legale, activismul juridic reprezintă astfel o importantă componentă a conștiinței juridice, care asigură și consolidează fundamentele juridice ale vieții fiecărui stat. Acest activism, bazându-se pe normele constituționale, este orientat spre consolidarea democrației, a legalității, a ordinii de drept, spre asigurarea stabilității regimului constituțional [26, p. 24].

Alți cercetători analizează activismul juridic sub un dublu aspect: ca o categorie subiectivă – predispoziția psihologică a individului de a acționa legal și ca o activitate social utilă pozitivă a acestuia. Respectiv, savanții S.N. Kojevnikov și Iu.I. Agheev apreciază

activismul social-juridic ca fiind o calitate determinată de factori obiectivi (dezvoltarea relațiilor sociale etc.) și de factori subiectivi (nivelul înalt al conștiinței politice și juridice), care se manifestă printr-o activitate legală orientată spre utilizarea efectivă a drepturilor și libertăților stabilite de lege, realizarea deplină a obligațiilor asumate în vederea asigurării intereselor personale și obștești [17, p. 67; 16, p. 35].

În același timp, V.M. Șafirov și D.V. Iagofarov determină activismul juridic ca o atitudine subiectivă a persoanei față de drept determinată de capacitatea juridică și de pregătirea ei psihologică de a activa în sfera dreptului, care se manifestă prin acțiuni concrete îndreptate spre atingerea rezultatului juridic scontat, acesta exprimând (în sens larg) unitatea dintre interesele comunității și ale persoanei și urmărind (în sens îngust) consolidarea comportamentului legal al subiecților [30, p. 47; 32, p. 68].

Raportat la cetățeni, activismul juridic poate fi privit într-un sens larg și unul îngust. Dacă în primul caz noțiunea se extinde asupra activității indivizilor legată sau nu de interesele societății, atunci în al doilea caz activismul juridic se caracterizează ca fiind o formă specială a activității subiecților de drept, realizată în procesul de executare a funcției publice deținute. Sub acest aspect activismul juridic excede cadrul satisfacerii doar a necesităților și intereselor personale [14, p. 200].

În doctrină, se operează cu diferite clasificări ale activismului juridic, în funcție de câteva criterii, după cum urmează [14, p. 200]:

- *în funcție de subiecți*, se face distincție între activismul indivizilor și activismul organizațiilor;

- *în funcție de formele de realizare a dreptului*: activismul legat de executarea obligațiilor, folosirea drepturilor și aplicarea normelor juridice;

- *în funcție de consecințele juridice*: activismul juridic pozitiv și activismul juridic negativ (formă contestată de numeroși cercetători – e.n.);

- *în funcție de obiect*: activism cognitiv, activism legat de propaganda juridică, educația juridică etc.

Într-o altă opinie, formele activismului juridic sunt [1, p. 86-87]:

a) în funcție de criteriul subiectiv: - activismul juridic al persoanelor cu funcție de răspundere din cadrul organelor puterii de stat; - activismul juridic al colaboratorilor organelor de ocrotire a normelor de drept; - activismul juridic al grupurilor și al minorităților naționale; - activismul juridic al minorilor și al tineretului.

b) în funcție de sfera relațiilor sociale: - activism juridic de realizare a dreptului; - activism juridic de ocrotire a dreptului; - activism juridic de elaborare a dreptului (creație normativă); - activism juridic informațional și de cunoaștere.

Aceste forme ale activismului juridic al cetățenilor se consideră că ar contribui într-o anumită măsură și cu un grad diferit de eficacitate la asigurarea edificării statului de drept [1, p. 87].

Așadar, activismul juridic presupune o participare personală activă a individului la soluționarea problemelor juridice, la consolidarea legalității și a ordinii de drept și, desigur, o pregătire de a opune rezistență oricăror infracțiuni sau abateri.

Sub acest aspect, reiterăm că activismul juridic este constituit

din două părți componente [9, p. 481]:

- prima – individul este permanent pregătit pentru acțiuni active orientate spre asigurarea legalității și a ordinii de drept în societate;

- a doua – activitatea practică bazată pe inițiativă personală.

Abordarea complexă și multilaterală a activismului juridic în literatura de specialitate a condiționat identificarea unor trăsături și particularități concrete ale acestuia, după cum urmează [25, p. 6-7]:

- în primul rând, acesta reprezintă întotdeauna o conduită liberă conform dreptului (în orice condiții, activismul juridic al cetățenilor presupune un comportament liber și legal, exprimat atât prin acțiuni active, cât și pasive, exercitate în scopul asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului [1, p. 70]; libertatea opțiunii pentru un anumit comportament este o condiție necesară și o calitate indispensabilă a omului; numai existând o asemenea libertate este posibilă viața normală a individului, descoperirea tuturor posibilităților de care dispune acesta [4, p. 12-13]);

- în al doilea rând, o interacțiune activă cu dreptul, exprimată prin participarea activă în toate sferile de activitate socială, în special, în procesul de creare a legislației statului (precum și în alte activități cu caracter juridic realizate în interesul statului sau al persoanei, de ex., exercitarea dreptului subiectiv de a alege și de a fi ales [1, p. 70; 4, p. 12-13]);

- în al treilea rând, activismul juridic al cetățenilor presupune o pregătire psihologică a acestora de a contacta cu dreptul. Această trăsătură poate să se manifeste prin existența la cetățeni a unei convingeri stabile în menirea dreptului,

generată de existența unei baze juridice corespunzătoare în cadrul statului, a deprinderilor și aptitudinilor juridice. Acest element este de neconceput în condițiile de inexistență în cadrul societății a unui nivel anumit de cultură juridică și, implicit, de conștiință juridică;

- în al patrulea rând, individul în procesul manifestării activismului juridic se orientează spre o interacțiune strânsă cu valorile general-umane;

- ultima trăsătură, considerată fundamentală, presupune urmărirea unui anumit scop: edificarea și consolidarea activă a poziției instituției statului de drept.

Acest scop însă este imposibil de atins fără o colaborare și interacțiune reciprocă dintre cetățean și stat și fără o influență a cetățeanului asupra statului, susține prof. Gh. Avornic [1, p. 65]. Sub acest aspect, este important că „una dintre particularitățile esențiale ale relațiilor dintre stat și persoană rezidă în faptul că aceste relații se determină și se stabilesc nu numai de către stat, în acest proces fiind implicat în mare măsură și cetățeanul” [12, p. 6].

Astfel, edificarea statului de drept este de neconceput fără implicarea activă a persoanei în desfășurarea acestui proces. În acest sens, cercetătorii expun următorul model: „cetățean – activism juridic – valorile general-umane – dreptul – stat de drept”. Activismul juridic al cetățenilor, orientându-se în baza valorilor general-umane, poate astfel constitui o forță motrică eficientă în procesul de edificare a statului de drept [25, p. 6-7].

Luând în considerație toate particularitățile activismului juridic expuse *supra*, prof. Gh. Avornic formulează următoarea definiție (destul de completă în viziunea

noastră): activismul juridic al cetățenilor este o activitate energetică a lor în domeniul dreptului și a raporturilor juridice, care se caracterizează printr-un comportament liber și legal, exprimat prin acțiuni active, dar și pasive, exercitate în scopul asigurării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a valorilor general-umane atât în procesul de elaborare a dreptului, cât și în cel de realizare a lui [1, p. 71].

Dat fiind faptul că principala condiție pentru activismul juridic al cetățenilor servește democratizarea societății, trebuie să precizăm că pentru asigurarea acesteia este nevoie de următoarele instituții de drept: existența reală a societății civile, funcționarea eficientă a acesteia și dezvoltarea ideologiei juridice de stat orientată spre interacțiunea constructivă dintre drept și fiecare cetățean, care consolidează drepturile și libertățile omului și ale cetățeanului. Aceste instituții sunt chemate să contribuie la edificarea statului de drept în Republica Moldova [14, p. 207].

În concluzie, reiterăm că prin esența sa, activismul juridic al cetățeanului, fiind o activitate intens desfășurată în sfera dreptului, se caracterizează prin participare activă a cetățenilor, individual sau organizat, în toate sferile activității sociale, inclusiv în procesul de formare a legislației statului, în realizarea politicilor acestuia, în protecția drepturilor, libertăților și intereselor cetățenilor consacrate constituțional.

În viziunea noastră, activismului juridic al cetățenilor îi revine un rol important în sfera elaborării și realizării politicii de securitate a statului. În acest sens, însăși Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova prevede [7]:

de securitate implică participarea administrației publice de toate nivelurile, a societății civile și a organizațiilor neguvernamentale, precum și a cetățenilor. Prin urmare, considerăm că activismul juridic al cetățenilor constituie în acest sens o piatră de temelie atât pentru calitatea politicii de securitate a statului, cât și pentru eficiența practică a acesteia.

Bibliografie

1. Avornic Gh. *Intensificarea activismului juridic al cetățenilor prin intermediul instituției avocaturii – condiție a edificării statului de drept*. Teză de doctor habilitat în drept. Chișinău, 2005.
2. Costachi Gh. *Unele aspecte ale conceptului statului de drept*. În: Edificarea statului de drept, Materialele conferinței internaționale științifico-practice (Chișinău, 26-27 septembrie 2003). Chișinău: Transparency International – Moldova, (Tipografia) „Bons Offices”, 2003.
3. Costachi Gh., Pînzaru T. *Reflecții asupra activismului juridic al cetățenilor*. În: Закон и Жизнь, 2014, №8-9.
4. Guceac I. *Socializarea juridică a individului – condiție indispensabilă pentru edificarea statului de drept în Republica Moldova*. În: Justiția Constituțională în Republica Moldova, 2008, nr. 3.
5. Мурашин А.Г. *Прямое право творчество. Особенности принятия актов прямого народовластия*. В: Государство и право, 2001, №2.
6. Pînzaru T., Sultanov R. *Cadrul juridic actual ce asigură implicarea cetățenilor în procesul decizional*. În: Revista Națională de Drept, 2013, nr. 4.
7. *Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova*, aprobată prin Hotărârea Parlamentului nr. 153 din 15.07.2011. În: Monitorul Oficial al RM nr. 170-175 din 14.10.2011.
8. Авраменко С. Л. *Новая конституция Швейцарской Конфедерации. Право и современность*. В: Государство и право, 2001, №7.
9. Баранов П. П. *Право сознание и правовое воспитание*. В: *Общая*

теория права. Курс лекций. Под общей ред. проф. В. К. Бабаева. Нижний Новгород, 1993.

10. Бирюков И.В., Ермолаев В.В. *Проблемы психологической готовности студентов к профессиональной деятельности*. В: Актуальные проблемы борьбы с преступностью на современном этапе развития общества: Сборник научных статей. Воронеж: МОУ ВЭПИ, 2001.

11. Затонский В. А. *Сильное государство и активная личность: теоретико-правовой аспект* / под ред. проф. А. В. Малько. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 2005.

12. Златапольский Д. Л. *Государство и личность: основы взаимоотношений*. В: Вестник Московского университета. Серия 11, Право, 1993, №1.

13. Злобин С. *Конституционные аспекты формирования правовой культуры в Республике Молдова в переходном периоде*. Chișinău: Tipografia AȘM, 2006.

14. Злобин С., Иванов В. *Социально-правовая активность граждан как форма выражения гражданского общества в правовом государстве*. В: Гражданское общество Молдовы: проблемы и перспективы, международная научно-практическая конференция (2011; Комрат). Комрат: Ins. pentru Democrație, 2011 (Furmanchevici I.I.).

15. Казимирчук В.П. *Социалистический образ жизни и социально-правовая активность личности*. В: Социалистическая законность, 1977.

16. Кожевников С. Н. *Правовая активность: Понятие и сущность*. В: Правоведение, 1979, № 4.

17. Кожевников С.Н., Агеев Ю.И. *Государственно-правовые основы советского образа жизни и социальной активности личности*. Иркутск: Изд-во Иркутского университета, 1989.

18. Кудрявцев В. Н. *Право и поведение*. Москва: Юридическая литература, 1978.

19. Навальный С.В. *Электронно-правовая культура. Вопросы теории и практики*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Нижний Новгород, 1999.

20. Оксамытный В.В. *Правомерное поведение личности*. Киев: Науковадумка, 1985.

21. Пеньков Е.М. *Социальные нормы – регуляторы поведения личности. Некоторые вопросы методологии и теории*. Москва: Мысль, 1972.

22. Покровский И.Ф. *О правовой активности личности и формирование право сознания*. В: Вестник Ленинградского университета, Экономика, философия, право. Вып.3, 1971, №17.

23. Ратинов А.Р. *Право сознание как источник правовой активности и регулятор правового поведения. Научная информация по вопросам борьбы с преступностью*. Москва: Юридическая литература, 1970.

24. Сапун В.А. *Социалистическое право сознание и реализация советского права*. Владивосток: Изд-во Дальне восточного университета, 1984.

25. Тепляшин И. В. *Правовая активность граждан в условиях становления правового государства*: Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Екатеринбург, 2002.

26. Тодыка Ю. Н. *Конституционные основы формирования правовой культуры*. Харьков: Райдер, 2001.

27. Федоренко А.А. *Гуманитарные технологии организации социальной активности граждан приволжского федерального округа*. В: Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. Серия Социальные науки, 2007, №2 (7).

28. Филиппов А.М. *Социально-культурные аспекты активности женщин в современных российских условиях*. Автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата социологических наук. Санкт-Петербург, 2008.

29. Чхиквадзе В.М. *Социалистический гуманизм и права человека*. Москва: Наука, 1978.

30. Шафиров В.М. *Правовая активность советских граждан*. Красноярск: Изд-во Красноярского государственного университета, 1982.

31. Щербакова Н.В. *Правовая установка и социальная актив-*

ность личности. Москва: Юридическая литература, 1986.

32. Ягофаров Д.А. *Современная теория государства и права: Словарь категорий и понятий: Учебное пособие*. Екатеринбург, 1994.

DESPRE AUTOR /
ABOUT AUTHOR

Costachi Gheorghe,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar,
Cercetător științific principal la
Institutul de Cercetări
Juridice și Politice al Academiei
de Științe a Moldovei

Candidate of Legal Sciences,
professor,
Senior scientific researcher at the
Institute of Legal
and Political Studies of the
Academy of Sciences of Moldova
e-mail: costachi70@mail.ru